

Załącznik nr 11
do uchwały Nr XXV/156/2008
Rady Miasta i Gminy Wysoka
z dnia 9 grudnia 2008 r.

PLAN PRZYCHODÓW I WYDATKÓW GMINNEGO FUNDUSZU
OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W 2009 R.

w złotych

Lp.	Wyszczególnienie	Plan
I.	Przychody ogółem	25.000
1.	Przychody	25.000
	§0690 - Wpływy z różnych opłat wpływy z tytułu opłat za składowanie odpadów oraz wpływy a opłat za pozostałe rodzaje gospodarczego ze środowiska i dokonywania w nim zmian oraz szczegółowego korzystania z wód i urządzeń wodnych	25.000
II.	Wydatki	25.000
1.	Wydatki bieżące	19.000
	§4210 - Zakup materiałów i wyposażenia w tym: organizacja i przeprowadzenie konkursu na terenie gminy pn. „Piękne Ogrody i Osiedla” kwota 3.000 * wydatki związane ze sprzątnięciem świata kwota 1.588 * udział w Powiatowej Olimpiadzie Ekologicznej kwota 1.000	5.588
	§4300 - Zakup usług pozostałych w tym; wydatki związane ze sprzątnięciem świata kwota 1.000 *prenumeraty czasopism kwota 600 *wykonanie prac rekultywacyjnych na zwirowisku w Wysokiej Małej (decyzja Starosty Piłskiego) kwota 8.000 * IV konkurs ekologiczny „Śmieci mniej ziemi Łżej” 1.000 * Aktualizacja planu gospodarki odpadami i ocena oddziaływania na środowisko 2.812	13.412
III	Wydatki majątkowe	6.000
	§6110 - Wydatki inwestycyjne funduszy celowych w tym: dofinansowanie do przydomowych oczyszczalni ścieków zgodnie z przyjętym regulaminem przez Radę M i G Wysoka kwota	6.000

1346

UCHWAŁA Nr XIX/154/09 RADY GMINY MIEŚCISKO

z dnia 25 marca 2009 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2008 – 2011”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) Rada Gminy Mieścisko uchwała, co następuje:

§1. Przyjmuje się do realizacji „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008 - 2011” stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Mieścisko.

§3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodnicząca Rady
(-) inż. Elżbieta Kapczyńska

Załącznik do
Uchwały nr XIX/154/09
Rady Gminy Mieścisko
z dnia 25 marca 2009 r.
w sprawie zatwierdzenia
Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
Gminy Mieścisko na lata 2008-2011

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIEŚCISKO NA LATA 2008 –2011

1. Wstęp

Gmina Mieścisko leży w województwie wielkopolskim, w powiecie wągrowieckim – zajmując jego część wschodnią, powiecie położonym na północ od stolicy województwa. Usytuowana jest w północno-wschodniej części Pojezierza Gnieźnieńskiego. Przez jej teren przepływa niewielka rzeka, Wełna. Od zachodu graniczy z gminą Skoki oraz gminą Wągrowiec, od północy, na niewielkim odcinku- z gminą Damasławek. Granicą wschodnią styka się z gminą Klecko i Mieleszyn (gminy sąsiedniego powiatu województwa wielkopolskiego – powiatu gnieźnieńskiego) oraz - na pewnym odcinku - z sąsiednim województwem kujawsko-pomorskim (gmina Janowiec Wlkp.). Gmina Mieścisko ma w zdecydowanej przewadze charakter rolniczy, pozbawiona jest większych akwenów wodnych, zaś większe obszary zalesione występują jedynie w stosunkowo niewielkiej ilości w północno-wschodniej części gminy na wysokości Rudy-Koźlanki i Gołaszewa oraz na południu w okolicy Jaroszewa. Krajobraz gminny, w gruncie rzeczy monotony, urozmaicają między innymi zabytkowe zespoły parkowe w Popowie Kościelnym, Budziejewie, Podlesiu Kościelnym, Zbietce i Żabiczynie.

Gmina zajmuje powierzchnię 135,6 km² i dzieli się na 22 sołectwa. Zamieszkuje ją ok. 6.000 osób, z czego niemal 40% w Mieścisku. Jedynie 15% powierzchni zajmują lasy (stanowi to jeden z niższych wskaźników w skali województwa), z kolei ponad 75% to tereny rolnicze, co w zdecydowanym stopniu determinuje charakter gospodarczy gminy. W jej skład wchodzi następujące miejscowości:

- Budziejewko,
- Budziejewo,
- Gołaszewo,
- Gorzewo,
- Jaroszewo Pierwsze,
- Jaroszewo Drugie,
- Jaworówko,
- Kłodzin,
- Mieścisko – siedziba gminy,
- Mirkowice,
- Miłostawice,
- Nieświastowice,
- Piastowice,
- Płaskowo,
- Podlesie Kościelne,

- Podlesie Wysokie,
- Popowo Kościelne,
- Sarbia,
- Wiela,
- Zbietka,
- Zakrzewo i
- Żabiczyn.

Na terenie gminy nie znajdują się żadne ośrodki miejskie, wszystkie ośrodki mają status wsi. Ze względu na stosunkowo niewielką odległość od Wągrowca, znajduje się ona w bezpośredniej strefie jego oddziaływania.

Siedzibą gminy jest Mieścisko, duża wieś położona nad Wełną w północnej części terytorium, przy drodze z Wągrowca do Gniezna oraz przy linii kolejowej ze Skoków do Janowca Wlkp., posiadająca jeszcze do 1934 r. prawa miejskie. Wzmiankowane od początku XV w. w różnym czasie różnie było nazywane: Nowe Miasto, Łyczane Miasto czy Nowe Mieścisko. Pozostałością założenia miejskiego, którego początki sięgają 1436 r., jest zbliżony do prostokąta rynek (pl. Powstańców Wlkp.) usytuowany w centralnej części miejscowości, dłuższą osią zbliżony do równoleżnikowego, osadzonego na linii z pn-zach na pd-wsch, o charakterystycznym - bo nieczęsto spotykanym - układzie komunikacyjnym opartym na trzech drogach wylotowych. Mieścisko – położone nieco na uboczu – posiada bezpośrednie połączenie drogowe jedynie z Wągrowcem i Gniezdem, miastami powiatowymi.

W skali międzynarodowej Gmina Mieścisko od 1990 r. współpracuje z Maartensdijk w Holandii (od 2000 r. De Bilt), od 1993 r. z francuską gminą Retiers a od 1995 r. z niemieckim Scharnebeck w powiecie Lüneburg.

1.1. Postanowienia ogólne

1.1.1. Ilekroć w niniejszym programie mowa jest o:

- a) Ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zmianami),
- b) Gminie – rozumie się przez to Gminę Mieścisko,
- c) Programie rozumie się przez to Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mieścisko na lata 2008 – 2011,
- d) Konserwatorze - rozumie się przez to Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków w Poznaniu,
- e) Planie – rozumie się przez to Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2001 r.

f) Strategii – rozumie się przez to Strategię Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do roku 2020 z dnia 19 grudnia 2005 r.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Opracowanie Programu ma na celu poprawę stanu zachowania gminnego środowiska kulturowego w oparciu o istniejące instrumenty prawne i działania ochronne. Pośrednim efektem wdrażania programu ma być, poza poprawą środowiska kulturowego, podniesienie poziomu edukacji lokalnej społeczności oraz zwiększenie świadomości historycznej i kulturowej mieszkańców gminy, włącznie z uwrażliwieniem ich na prawidłowe utrzymywanie i ochronę środowiska kulturowego. Ponadto celem jest także wpisanie obiektów i obszarów chronionych w takie działania gospodarcze i społeczne gminy, które umożliwią uatrakcyjnienie jej wizerunku i rozpropagowanie na terenie powiatu, województwa czy kraju oraz pozwolą na rozwój przedsiębiorczości, turystyki i związanego z tym lokalnego rynku pracy.

Gminny program opieki nad zabytkami stanowi element składowy programów opieki nad zabytkami jednostek terytorialnych wyższych szczebli, począwszy od powiatowego, przez wojewódzki, na krajowym skończywszy i w zależności od bogactwa kulturowego danej gminy wpływa on na nie w mniejszym lub większym stopniu lub je determinuje. art. 85 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi, że „w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji”. Analogicznie zapis ten odnosi się do opracowań tworzonych na niższych szczeblach administracyjnych.

Cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87, ust. 2 w/w ustawy: „Programy (opieki nad zabytkami) mają na celu w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.”

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

- 1) art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z 8. marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. Nr 142 z 2001 r., poz. 1591 z późniejszymi zmianami – przepis o tym, że ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy jako jeden z elementów „zaspakajania zbiorowych potrzeb wspólnoty”;
- 2) art. 87 ust. 1, 3-5 ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami z 23. lipca 2003 r. (Dz.U. Nr 163 z 2003 r., poz. 1568) – przepis narzucający wójtowi gminy konieczność sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami; program - po uprzednim uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków - zostaje przyjęty przez radę gminy i następnie ogłoszony zostaje w wojewódzkim dzienniku urzędowym.; wójt ma obowiązek co 2 lata sporządzić sprawozdanie z realizacji założeń programu i przedstawić je radzie gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego gminy Mieścisko.

Za uwarunkowania zewnętrzne ochrony kulturowej uważa się relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie kraju, województwa i powiatu, a przede wszystkim strategią rozwoju województwa wielkopolskiego, planem zagospodarowania przestrzennego województwa i innymi dokumentami o zasięgu powyżej szczebla gminnego, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym, mająca wpływ na kształtowanie się środowiska kulturowego, jego ochronę i rozwój. Wpływ na uwarunkowania zewnętrzne ma położenie gminy względem wyższych jednostek terytorialnych, związki funkcjonalne z aglomeracją poznańską, Wągrowcem jako siedzibą powiatu oraz ościennymi gminami.

W opracowanym w Ministerstwie Kultury Narodowym Programie Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2013”, służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na te lata, określono filozofię działań wobec dziedzictwa kulturowego, wzbogaconą o ekonomiczne mechanizmy wzmacniające skuteczność ochrony dóbr kultury. Uznano ponadto, że dziedzictwo kulturowe stanowi jednocześnie przedmiot podlegający ochronie, jak i równocześnie potencjał, jaki należałoby wykorzystać dla rozwoju, jako ważny instrument rozwoju regionalnego, posiadającego pozytywny wpływ na rynek pracy i jako produkt rynkowy.

Podstawowymi dokumentami określającymi ogólne warunki rozwoju gminy są:

- „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 19 grudnia 2005 r.,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego nr XLI/628/2001 z 26 listopada 2001 r. oraz
- „Strategia rozwoju Powiatu Wągrowieckiego” przyjęta uchwałą Rady Powiatu Wągrowieckiego nr XXVIII/139/2001 z 8 marca 2001 r.

W hierarchii osadniczej Mieścisko - jako ośrodek gminny, znajduje się na najniższym i najliczniejszym stopniu. Znajduje się w strefie oddziaływania stolicy powiatu – Wągrowca oraz ośrodka subregionalnego w Gnieźnie. Ze względu na swoje położenie geograficzne i komunikacyjne oraz posiadane zasoby kulturowe pozycja gminy Mieścisko jest zmarginalizowana zarówno w powiatowej jak i wojewódzkiej strategii rozwoju, aczkolwiek misje, które im przyświecają mogą być przez nią doskonale realizowane i rozwijane, jednak raczej – z kilkoma wyjątkami - jedynie w zasięgu lokalnym. Celem generalnym rozwoju województwa jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI w.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa określono, że celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest doprowadzenie do zrównoważonego rozwoju całego terytorium rozumiejąc określenie „zrównoważony” jako tworzenie ładu przestrzennego zmierzającego do poprawy jakości życia w społeczeństwie, ładu ekonomicznego gwarantującego efektywny rozwój społeczno-gospodarczy oraz ładu ekologicznego, zmierzającego do utrwalania rozwoju ekologicznie zrównoważonego, ładu przestrzennego wyrażającego się dążeniem do harmonijności i proporcjonalności wszystkich elementów środowiska człowieka w oparciu m.in. o następujące zasady stosowane podczas tworzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin w aspekcie szeroko rozumianej ochrony zasobów kulturowych:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska takich jak zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte;
- respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie zakresu ochrony prawnej;
- wykorzystanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram;
- w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektonicznych w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych;
- podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzacji zabytkowych dzielnic.

Istotne jest też, że w ocenie zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego wyodrębniono obszary kulturotwórcze regionu ze względu na wysokie walory kulturowo-krajobrazowe, w tym region Wągrowca i Łekna, również w kontekście potencjału turystycznego ze względu na ich usytuowanie na Szlaku Cysterskim, biegnącym od Obry, poprzez Kaszczor, Wieleń, Przemęt, Łąd i Owińska.

Bezpośrednia bliskość gminy Mieścisko z gminą Wągrowiec, posiadającą niebagatelny potencjał turystyczny i kulturowy, jak również wielka ranga pobliskiego Gniezna w kreowaniu ruchu turystycznego Wielkopolski w oparciu o posiadane zabytki i Szlak Piastowski oraz krajobrazowe i turystyczne walory

sąsiedniej gminy Skoki powodują, że gmina Mieścisko posiada możliwość – pomimo relatywnie niższej oferty kulturowej czy turystycznej – kanalizowania ruchu turystycznego pomiędzy powyżej wymienionymi ośrodkami i stworzenia na bazie własnego zaplecza kulturowego punktu „pośrodku drogi”, miejsca zatrzymania i odpoczynku turystów przemierzających się z tych kierunków. Jest to zgodne z wytycznymi Strategii Rozwoju Powiatu Wągrowieckiego, który widzi w turystyce jeden z głównych filarów rozwoju gospodarczego powiatu poprzez rozwój bazy noclegowo-gastronomicznej oraz sportu i rekreacji a także poprzez zagospodarowanie turystyczne Szlaku Cysterskiego i regionu historyczno – etnograficznego „Pałuki”.

Dodatkowym elementem wpływającym na zakres i poziom opieki nad zabytkami w gminie jest zapis art. 143 ust. 1 w ustawie o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami z 23 lipca 2003 r., który nakłada na wójta obowiązek założenia w ciągu 3 lat od wejścia ustawy w życie gminnej ewidencji zabytków i następnie prowadzenia jej. Ponadto art. 145 cytowanej ustawy stwierdza, że do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków, w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, oprócz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz ustaleń planów ochrony parków kulturowych, inne zabytki nieruchome wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Mieścisko

3.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Mieścisko:

Budziejewko

- kościół p.w. Św. Wojciecha ok. 1848-1858; nr rej. 727/Wlkp/A z 19.12.2008 r.

Budziejewo

- dwór, poł. XIX, nr rej.: 350/A z 29.10.1968 r.

Gołaszewo

- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. Św. Stanisława Bpa, 1853, nr rej.: 2599/A z 10.07.1996 r.

Mieścisko

- kościół par. p.w. Św. Michała Arch., k. XVII, 1875-76, nr rej.: 1016/A z 11.03.1970 r.

Podlesie Kościelne

- kościół p.w. Św. Anny, drewn., 1712, nr rej.: 2459/A z 10.03.1933 r.

- zespół dworski, XIX/XX, nr rej.: 2156/A z 7.06.1988 r.:

- dwór

- park

Popowo Kościelne

- kościół p.w. Zwiastowania NMP, drewn., 1629, XVIII, nr rej.: 2460/A z 14.03.1933 r.

- zespół dworski, k. XIX, nr rej.: 2099/A z 28.10.1986 r.:

- dwór

- park

Sarbia

- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. MB Bolesnej, l. 1903-05, nr rej.: 2602/A z 31.07.1996 r.

Żabiczyn

- park, 1 poł. XIX, nr rej.: 2036/A z 23.12.1985

3.2. Zabytkowe zespoły parkowe z terenu gminy Mieścisko:

- BUDZIEJEWO – park krajobrazowy
- GORZEWO – park krajobrazowy
- JAWORÓWKO – park krajobrazowy
- NIEŚWIASTOWICE – park krajobrazowy
- PODLESIE KOŚCIELNE – park krajobrazowy
- POPOWO KOŚCIELNE – park krajobrazowy
- ZAKRZEWO – park krajobrazowy
- ZBIETKA – park krajobrazowy
- ŻABICZYN – park krajobrazowy

3.3. Zabytkowe cmentarze z terenu gminy Mieścisko:

- GOŁASZEWO – rzym.-kat. 1. poł. XIX w. (dawny cmentarz poewangelicki)
- GÓŁKA – ewangelicki, 2. poł. XIX w.
- JAROSZEWO – ewangelicki, 2. poł. XIX w.
- JAROSZEWO – ewangelicki, poł. XIX w.
- JAWORÓWKO – ewangelicki, 2. poł. XIX w.
- KŁODZIN – ewangelicki, XIX/XX w.
- MIEŚCISKO – ewangelicki, XIX/XX w.
- MIEŚCISKO – rzym.-kat. 2. poł. XIX w.
- MIEŚCISKO – rzym.-kat. XVIII w.
- MIEŚCISKO – żydowski, XVIII/XIX w.
- MIŁOSŁAWICE – ewangelicki, 2. poł. XIX w.
- MIRKOWICE – ewangelicki, 2. poł. XIX w.
- MIRKOWICZKI – ewangelicki, 2. poł. XIX w.
- PODLESIE KOŚCIELNE – rzym.-kat. 2. poł. XIX w.
- PODLESIE KOŚCIELNE – rzym.-kat. ok. XIV w., przykościelny
- PODLESIE WYSOKIE – ewangelicki, XX w.
- POPOWO KOŚCIELNE – rzym.-kat. 2. poł. XIX w.
- RUDA KOŻLANKA – ewangelicki, XX w.
- SARBIA – ewangelicki, XX w.
- STRZESZKOWO – ewangelicki, 2. poł. XIX w.
- WIELA – ewangelicki, XIX/XX w.
- ZBIETKA – ewangelicki, poł. XIX w.
- ŻABICZYN – rzym.-kat. 1. poł. XIX w.

3.4. Gminna ewidencja zabytków:

BUDZIEJEWO

1. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. WOJCIECHA, mur., ok. 1848 - 1858
2. DOM bez nr-u, glina - cegła., 3 ćw. XIX

BUDZIEJEWO

3. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dom, mur., ok. poł. XIX,
- b) stajnia i spichlerz, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX, 1935,
- c) obora, mur., 4 ćw. XIX,
- d) świniarnia i kurnik, ob. obora i garaż, ok. poł. XIX, 1939,
- e) owczarnia i obora, ob. owczarnia, mur., k. XIX,
- f) stodoła, ob. wozownia i paszarnia, mur., k. XIX,
- g) stodoła, ob. magazyn, p. XX.

4. KOLONIA MIESZKALNA:

- a) 4 czworaki, mur., XIX/XX,
- b) 3 dwojaki, mur., pocz. XX,
- c) trojak, mur., pocz. XX.

GOŁASZEWO

5. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PROTESTANCKIEGO, ob. par. rzym.-kat., p.w. Św. Stanisława Biskupa:
 - a) kościół, mur., 1854, od 1971 parafialny,
 - b) ogrodzenie, drewn.-mur., 1 poł. XX.

6. SZKOŁA, mur., pocz. XX.

7. ZESPÓŁ STACJI PKP:

- a) dworzec, mur., 1912,
- b) szalety, mur., 1910-1912.

8. ZESPÓŁ FOLWARCZNY I:

- a) dom nr 31, glin.- mur.- kam.- cegła, k. XIX,
- b) obora nr 31, mur., XIX/XX.

9. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU FOLWARCZNEGO II:

- a) obora, stajnia, ob. owczarnia, mur., pocz. XX.

10. ZAGRODA SOŁTYSA, ob. zagroda nr 18;

- a) dom, mur., 1915,
- b) obora, mur., 1 ćw. XX,
- c) chlew, mur., pocz. XX.

11. ZAGRODA NR 19:

- a) dom, mur., 1910,
- b) obora, mur., 1 ćw. XX,
- c) chlew, glin.- drewn.- cegła, 4 źw. XIX.

12. ZAGRODA NR 21:

- a) dom, mur., 1910 - 1920,
- b) obora, mur., 1 ćw. XX.

13. ZAGRODA NR 23:

- a) dom, mur., pocz. XX,
- b) kuźnia, mur., pocz. XX.

14. ZAGRODA NR 43:

- a) dom, mur., pocz. XX,
- b) stodoła, szach.-mur., 2 poł. XIX.

15. DOM NR 13, mur., k. XIX.

16. DOM NR 17, mur., pocz. XX.

17. DOM NR 24, mur., pocz. XX.

18. DOM NR 25, mur., pocz. XX.

19. STODOŁA NR 26, mur pruski-drewn., pocz. XX.

20. WIATRAK KOŹLAK, drewn., 1823.

GORZEWO

21. POZOSTAŁOŚCI ZAŁOŻENIA DWORSKIEGO:

- a) 2 czworaki, mur., 2 ćw. XX,
- b) stajnia, mur., 4 ćw. XIX,
- c) obora, mur., 4 ćw. XIX,
- d) spichlerz, mur., 4 ćw. XIX,
- e) stodoła, mur., 3 ćw. XIX,
- f) ogrodzenie, mur., k. XIX,
- g) brama, żel.- mur., k. XIX,
- h) park krajobrazowy, 3 ćw. XIX.

22. ZAGRODA NR 2:

- a) dom, mur.-szach., pocz. XX,
- b) obora, drewn.-mur., pocz. XX.

23) ZAGRODA NR 10:

- a) dom, mur., pocz. XX,
- b) obora, mur., pocz. XX.

24. DOM Z OBORĄ NR 1, mur., pocz. XX.

25. DOM NR 6, mur., pocz. XX.

26. DOM Z OBORĄ NR 11, mur., pocz. XX.

27. DOM NR 12, mur., 1910-1920.

28. DOM NR 13, mur., pocz. XX.

GÓŁKA

29. ZAGRODA NR 2:

- a) dom, mur., 1913,
- b) obora, mur., pocz. XX.

30. ZAGRODA NR 3:

- a) dom, mur., 1912,
- b) chlew, mur., pocz. XX,
- c) stodoła, glin., 1912.

31. DOM NR 1, mur., 1910-1920.

32. DOM NR 4, mur., 1912.

JAROSZEWO I

33. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. KAZIMIERZA, mur., k. XIX.

34. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., XIX/XX,
- b) obora i spichlerz, ob. dom i budynek inwentarski, mur., XIX/XX,
- c) park krajobrazowy, XIX/XX.

JAROSZEWO II

35. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., XIX/XX,
- b) oficyna, stelmacharnia, ob. dom nr 13, glin., 4 ćw. XIX,
- c) stajnia, ob. obora, mur., 1924,
- d) obora, wozownia, futernia, mur., 1914.

36. ZAGRODA NR 6:

- a) dom, mur.-glin., 4 ćw. XIX,
- b) obora, mur., k. XIX,
- c) chlew, mur., k. XIX.

37. DOM NR 1, mur., pocz. XX.

38. DOM bez nr-u, glin.-mur., 4 ćw. XIX.

JAWORÓWKO

39. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., 1 ćw. XX,
- b) stajnia, obora, ob. owczarnia, mur., XIX/XX,
- c) spichlerz i świnia, ob. magazyn, mur., XIX/XX,
- d) cegielnia, drewn.-mur.-szach., 1905,
- e) park krajobrazowy, k. XIX.

40. ZAGRODA NR 4:

- a) dom, mur., 1891,
- b) obora, glin.-drewn., pocz. XX.

41. ZAGRODA NR 15:

- a) dom, mur.-szach., pocz. XX,
- b) spichlerz, glin., pocz. XX.

42. DOM NR 3, mur., 1903.

43. DOM NR 12, glin.-drewn., pocz. XX.

KŁODZIN

44. SZKOŁA, mur., XIX/XX, przebud, l. 70 XX.

45. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a) rządówka, mur., 4 ćw. XIX,
- b) dwojak, mur., k. XIX,
- c) obora, ob. magazyn, k. XIX,
- d) stodoła, mur.-drewn., 4 ćw. XIX.

46. ZAGRODA NR 5:

- a) dom, mur., XIX/XX,
- b) obora z chlewem, mur., pocz. XX.

47. ZAGRODA NR 6;

- a) obora, mur., 1 ćw. XX,
- b) stodoła, mur., 1 ćw. XX.

48. ZAGRODA NR 20:

- a) dom, mur., pocz. XX,
- b) obora, mur., pocz. XX.

49. ZAGRODA NR 31;

- a) dom, mur., XIX/XX,
- b) obora, mur., pocz. XX.

50. ZAGRODA NR 34:

- a) dom, mur., XIX/XX,
- b) chlew, mur., pocz. XX.

51. DOM NR 1, mur., pocz. XX.

52. DOM NR 3, mur., pocz. XX.

53. DOM NR 5, mur., 1905-1914, przebud. l. 70 XX.

54. DOM NR 18, mur., 1903.

55. DOM NR 19, mur., pocz. XX.

56. DOM NR 22, mur., pocz. XX.

57. DOM NR 25, mur., 1910 - 1920.

58. DOM NR 30, mur., XIX/XX.

59. DOM NR 33, mur., XIX/XX.

60. BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY, glina-cegła,
4 ćw. XIX.

61. DOM NR 39, mur., 1900-1910.

62. REMIZA STRAŻACKA, ob. Straż Pożarna, mur., 1882.

63. MLECZARNIA, mur., pocz. XX.

MIEŚCISKO

UKŁAD URBANISTYCZNY XVI-XVII

64. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA:

a) kościół, mur., 1875-76,

b) dzwonnica, mur., l. 20 XX,

c) brama, metal mur., ok. 1900.

65. ZESPÓŁ FOLWARCZNY PROBOSTWA:

a) plebania, ul. Kościelna, wł. Parafia rzym.-kat. w Mieścisku, mur., l. 80 XIX,

b) obora, ob. dom ul. Kościelna nr 5, wł. UG, mur., przed 1900, przebud. wewnątrz 1 ćw. XX,

c) stodoła, mur., k. XIX,

d) kuźnia, ob. warsztat i kuźnia, mur., XIX/XX,

e) 2 bramy, mur., k. XIX.

66. POSTERUNEK POLICJI, ob. dom ul. Janowiecka nr 4, mur., 1904.

67. SZKOŁA, ul. Wągrowiecka 19, mur., przed 1900.

68. POCZTA, ob. dom ul. Wyzwolenia 27, mur., przed 1900.

69. ZESPÓŁ DWORCA PKP:

a) dworzec, ul. Dworcowa, mur., 1905,

b) dom kolejowy, ul. Dworcowa 1, mur., 1905,

c) dom kolejowy, ul. Kolejowa 1, mur., 1905,

d) budynek gospodarczy, ul. Kolejowa 1, mur., 1905.

70. KASA OSZCZĘDNOŚCIOWA, ob. dom ul. Pocztowa 3, mur., 1912.

71. ZESPÓŁ FOLWARCZNY I, ul. Pocztowa:

a) rządówka, mur., 1880,

b) stajnia, kuźnia, ob. stajnia, magazyn, mur., 1888,

c) obora, ob. spichlerz, mur., pocz. XX,

d) chlew i paszarnia, ob. spichlerz, mur., pocz. XX,

e) brama, mur., k. XIX.

72. ZESPÓŁ FOLWARCZNY II:

a) rządówka, mur., k. XIX,

b) dwojak, mur., XIX/XX,

c) stajnia, świniarnia, mur., XIX/XX,

d) kuźnia, mur., XIX/XX,

e) ogrodzenie, mur., XIX/XX.

ul. Dworcowa

73. DOM NR 4, mur., przed 1914.

74. SPICHLERZ, ul. Dworcowa 3, mur., ok. 1900.

ul. Janowiecka

75. DOM NR 1, mur., 1910-1920. został rozebrany w 2000 r.

ul. Kościelna

76. DOM NR 2, mur., poł. XIX.

77. DOM NR 3, mur., 1 ćw. XX.

78. DOM NR 6, mur., ok. 1910.

79. DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX.

80. DOM NR 10, mur., 1918.

ul. Pocztowa

81. DOM NR 1, ob. Poczta, mur., ok. 1900.

ul. Polna

82. DOM NR 1, mur., ok. 1900.

83. DOM NR 2, wł. S. Rożek, szach., 1 poł. XIX.

Plac Powstańców Wielkopolskich

84. DOM NR 1, mur., 1906.

85. DOM NR 2, mur., ok. 1914.

86. DOM NR 7, mur., pocz. XX.

87. DOM NR 8, mur., 1900-1910.

88. DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX.

89. DOM NR 15, mur., pocz. XX.

90. DOM NR 16, mur., k. XVIII.

91. DOM NR 17, mur., pocz. XX.

92. DOM NR 18, mur., 1 ćw. XX.

93. DOM NR 19, mur., pocz. XX.

94. DOM bez nr-u, glin.-mur., k. XIX.

ul. Wągrowiecka

95. DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX.

96. DOM NR 2, mur., 1900-1910

97. DOM NR 3, mur., pocz. XX.

98. DOM NR 4, szach.-mur., ok. poł. XIX.

99. DOM NR 6, mur., przed 1900.

100. DOM NR 7, mur., 4 ćw. XIX.

101. DOM NR 8, mur., poł. XIX.

102. DOM NR 9, mur., k. XIX.

103. DOM NR 11, mur.-glin., 4 ćw. XIX.

104. DOM NR 12, mur., 1 poł. XIX.

105. DOM NR 13, glin.-mur., k. XIX.

106. DOM NR 14, mur., k. XIX.

107. DOM NR 17, mur., ok. poł. XIX.

108. DOM NR 20, mur., 1 poł. XIX.

109. DOM NR 21, mur., ok. 1900.

110. DOM NR 22, mur., ok. 1914.

111. DOM NR 26, mur., 1 ćw. XX.

ul. Gnieźnieńska (Wyzwolenia)

112. DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX.

113. DOM NR 3, glin.-mur., 2 poł. XIX.

114. DOM NR 5, mur., ok. 1900.

115. DOM NR 6, mur., 4 ćw. XIX.

116. SPICHLERZ, Gnieźnieńska 5, mur., ok. 1900.

117. DOM NR 7, mur.-glin., 2 poł. XIX.

118. DOM NR 8, mur., poł. XIX.

119. DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX.

120. DOM NR 11, mur., 1 ćw. XX.

121. DOM NR 13, mur., 1 ćw. XX.

122. DOM NR 14, mur., 1 ćw. XX.

123. DOM NR 15, mur., 1910-1920.

124. DOM NR 17, mur., 1910-1920.

125. DOM NR 18, mur., 1914.

126. DOM NR 19, mur., 1 ćw. XX.

127. DOM NR 20, mur., 4 ćw. XX.

128. DOM NR 21, mur., 1 ćw. XX.

129. DOM NR 22, mur., pocz. XX.

130. DOM NR 24, mur., poł. XIX.

131. DOM NR 26, mur., 1910 - 1920.

132. DOM NR 29, mur., l. 20 XX.

133. DOM NR 33, mur., 1 ćw. XX.

134. BUDYNEK BYŁEJ MLECZARNI, NR32, mur., ok. 1900.

ul. Zacisze

135. DOM NR 3, mur., pocz. XX.

136. DOM NR 5, mur., l. 20 XX.

137. DOM NR 7, mur., pocz. XX.

138. DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX.

139. DOM NR 10, mur., l. 20 XX.

140. DOM NR 14, mur., pocz. XX.

141. STODOŁA, mur.-drewn., ok. 1900.

MIŁOŚLAWICE

142. ZAGRODA NR 2:

a) dom, glin. - kam., poł. XIX,

b) obora, glin. - mur., pocz. XX,

c) chlew, glin. - mur., poł. XIX,

d) stodoła, drewn., poł. XIX.

143. ZAGRODA NR 3:

- a) dom z oborą, mur., pocz. XX,
- b) chlew, mur., pocz. XX.

144. ZAGRODA NR 10, opuszczona;

- a) dom, mur., 1910 - 1920,
- b) obora, mur., 1 ćw. XX.

145. ZAGRODA NR 29:

- a) dom, mur., pocz. XX,
- b) chlew, mur., pocz. XX,
- c) stodoła, glin. - mur., k. XIX.

146. ZAGRODA NR 33;

- a) dom i spichlerz, mur., 1887,
- b) chlew, mur., XIX/XX,
- c) chlew, mur., 4 ćw. XIX.

147. DOM NR 13, mur., XIX/XX.

148. DOM NR 16, glin.-mur., pocz. XX.

149. DOM NR 25, mur., pocz. XX.

150. BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 27, mur., XIX/XX.

MIRKOWICE

151. SZKOŁA, mur., pocz. XX.

152. SZKOŁA, mur., 1 ćw. XX.

153. ZAGRODA NR 14:

- a) dom, mur., l. 20 XX,
- b) obora, mur., 1 ćw. XX,
- c) stodoła, mur., 1 poł. XIX.

154. ZAGRODA NR 17:

- a) dom, glin.-mur.-drewn., k. XIX,
- b) obora, glin. - mur., 4 ćw. XIX.

155. DOM NR 1, opuszczony, mur., pocz. XX.

156. DOM NR 6, glin., k. XIX.

157. DOM NR 9, mur., 1902, przebud. poł. XX.

158. STODOŁA nr 12, mur.-drewn., pocz. XX.

159. DOM NR 20, mur.- glin.-drewn., k. XIX.

160. DOM NR 22, mur., 1910-1920.

161. DOM NR 26, glin.-mur., 4 ćw. XIX.

NIEŚWIATOWICE

162. OZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:

163. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a) rządówka, mur., 4 ćw. XIX, 1 ćw. XX,

b) dom, ob. biura i garaże, mur., 4 ćw. XIX,

c) stajnia, mur., 4 ćw. XIX,

d) obora, mur., 4 ćw. XIX,

e) obora II, mur., 4 ćw. XIX,

f) chlew, ob. magazyn, 4 ćw. XIX,

g) stodoła, mur., 4 ćw. XIX,

h) spichlerz, mur., 4 ćw. XIX.

164. KOLONIA MIESZKALNA:

a) karczma, ob. dom, mur., ok. poł. XIX,

b) 5 czworaków, mur., 4 ćw. XIX, pocz. XX,

c) dwojak, mur., 4 ćw. XIX.

165. ZAGRODA NR 3:

a) dom, glin.-mur pruski - drewn., 4 ćw. XIX,

b) obora, glin.-mur., 4 ćw. XIX,

c) stodoła, szach.-drewn., 4 ćw. XIX.

PIASTOWICE

166. ZAGRODA NR 3:

a) obora, mur., 1 ćw. XX,

b) stodoła, glin.-drewn., ok. poł. XIX.

167. ZAGRODA NR 5:

a) dom, mur., pocz. XX,

b) chlew, mur., pocz. XX.

168. OBORA w zagrodzie nr 1, mur.-drewn., pocz. XX.

PLĄSKOWO

169. ZESPÓŁ SZKOŁY PODSTAWOWEJ:

a) szkoła, ob. dom nr 15, mur., pocz. XX,

b) stodoła, drewn.-glin.-mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ OBERŻY, ob. zagroda nr 16:

a) oberża, ob. dom, mur., 1913,

b) obora, mur., 1910-1920,

c) brama, mur.-drewn., 1913.

170. ZAGRODA NR 2:

a) dom, mur., 1910-1920,

b) obora, mur.-glin., k. XIX,

c) stodoła, glin.-drewn., 4 ćw. XIX.

171. ZAGRODA NR 13:

a) dom, mur., 1916-1918,

b) obora, mur., pocz. XX.

172. STODOŁA w zagrodzie nr 4, glin.-drewn., pocz. XX.

173. DOM NR 19, mur., pocz. XX.

174. DOM bez nr-u, mur., k. XIX.

PODLESIE KOŚCIELNE

175. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. ANNY, drewn., 1712 i 1782.

176. SZKOŁA, mur., 1909.

177. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., 4 ćw. XIX,
- b) park krajobrazowy, XIX/XX.

178. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a) stajnia, wozownia, stelmacharnia, ob. garaż, magazyn, mur., 1901,
- b) obora, ob. magazyn, mur., 1901,
- c) obora, mur., 1 ćw. XX,
- d) stodoła, mur., XIX/XX,
- e) spichlerz, mur., pocz. XX.

179. KOLONIA MIESZKALNA:

- a) ośmiorak nr 5, mur., XIX/XX,
- b) czworak nr 9, mur., XIX/XX,
- c) czworak nr 10, mur., XIX/XX.

180. DOM NR 2, mur., pocz. XX.

PODLESIE WYSOKIE

181. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a) rządówka, ob. dom nr 19, mur., k. XIX,
- b) stajnia, stodoła, ob. dom nr 20, mur., 4 ćw. XIX,
- c) owczarnia, mur., k. XIX,
- d) chlew, ob. budynek gospodarczy, mur., k. XIX.

182. ZAGRODA NR 32:

- a) dom, mur., 1910-1920,
- b) stodoła, glin.-mur., 4 ćw. XIX.

183. DOM NR 11, mur., pocz. XX.

184. DOM NR 12, mur., pocz. XX.

185. BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY, mur., pocz. XX.

POPOWO KOLONIA

186. ZAGRODA NR 3:

- a) dom, mur., 1906,
- b) obora, mur., 1906.

187. DOM NR 1, glin.-drewn., k. XIX.

188. STODOŁA w zagrodzie nr 5, drewn., XIX/XX.

189. STODOŁA w zagrodzie nr 6, glin., XIX/XX.

190. DOM NR 7, mur., 1938.

191. STODOŁA w zagrodzie nr 8, glin., XIX/XX.

POPOWO KOŚCIELNE

192. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ZWIASTOWANIA NP MARII:

- a) kościół, drewn., 1620, ok. 1720, kaplice 1863, 1913, 1926- restauracja,
- b) brama, mur., XIX/XX,
- c) plebania, mur., ok. 1860.

193. ZESPÓŁ FOLWARKU KOŚCIELNEGO:

- a) dom dzierżawcy i pracowników, ob. dom nr 23 i salka katechetyczna, mur., k. XIX i pocz. XX,
- b) dom, mur., pocz. XX,
- c) obora, ob. budynek inwentarski, mur., XIX/XX,
- d) chlew, mur.-glin.-drewn., pocz. XX,
- e) spichlerz, ob. magazyn, mur., XIX/XX,
- f) kurnik, mur.-drewn., pocz. XX.

194. SZKOŁA, mur., 1907.

195. POCZTA, mur., pocz. XX.

196. ZESPÓŁ DWORCA PKP:

- a) dworzec, mur., pocz. XX,
- b) dom pracowników kolei, mur., pocz. XX.

197. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., 4 ćw. XIX,
- b) park krajobrazowy, XIX/XX.

198. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a) oficyna, mur., k. XIX, pocz. XX, przebud.,
- b) stodoła, mur., 1836,
- c) magazyny, mur., XIX/XX,
- d) gorzelnia, mur., k. XIX,
- e) mleczarnia, mur., XIX/XX, rozbud. 1925,
- f) ogrodzenie, mur., XIX/XX,
- g) brama i 2 furtki, mur.-drewn.-metal., XIX/XX.

199. KOLONIA MIESZKALNA:

- a) czworak, ob. dom nr 32, mur., XIX/XX,
- b) czworak, ob. dom nr 33, mur., pocz. XX,
- c) dwa czworaki, mur., k. XIX.

200. ZAGRODA NR 21:

- a) budynek gospodarczy, drewn.-mur., 1900-1910,
- b) budynek gospodarczy, drewn., 1900-1910.

201. DOM NR 3, mur., 1910-1920.

- 202. DOM NR 4, mur., l. 20 XX.
- 203. DOM NR 5, mur., 1901-1920.
- 204. DOM NR 10, mur., pocz. XX.
- 205. DOM NR 15, mur., XIX/XX.

RUDA KOŹLANKA

- 206. ZAGRODA NR 2:
 - a) dom, mur.-szach., XIX/XX,
 - b) chlew, mur.-szach., XIX/XX,
 - b) stodoła, mur.-szach., XIX/XX.
- 207. ZAGRODA NR 6:
 - a) dom, mur., 1910-1920,
 - b) obora, mur., k. XIX.
- 208. DOM NR 3, pocz. XX.
- 209. MŁYN nr 7, mur., k. XIX.

SARBIA

- 210. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. MATKI BOSKIEJ BOLESNEJ:
 - a) kościół, mur., 1903-1905,
 - b) plebania, mur., 1 ćw. XX.
- 211. SZKOŁA, mur., ok. 1900.
- 212. ZAGRODA NR 9:
 - a) dom, mur., 1910-1920,
 - b) obora, mur., 1 ćw. XX,
 - c) chlew, mur., 1 ćw. XX.
- 213. ZAGRODA NR 47;
 - a) dom, mur., ok. 1900,
 - b) stodoła, glin., k. XIX.
- 214. DOM NR 3, mur., k. XIX.
- 215. DOM NR 10, mur., pocz. XX.
- 216. DOM NR 23, mur., k. XIX.
- 218. DOM NR 24, mur., 1910-1920.
- 219. DOM NR 29, drewn., ok. 1900.
- 220. DOM NR 31, mur., pocz. XX.
- 221. DOM NR 34, opuszczony, mur., pocz. XX.
- 222. DOM NR 39, mur., pocz. XX.
- 223. STODOŁA w zagrodzie nr 46, glin., XIX/XX.
- 224. DOM bez nr-u, mur., 1910 - 1920.
- 225. MAGAZYN, mur., XIX/XX.

STRZESZKOWO

- 226. SZKOŁA, ob. dom nr 35, mur., k. XIX.

- 227. DOM NR 2, pocz. XX.
- 228. DOM NR 3, mur., pocz. XX.
- 229. DOM NR 4, mur., pocz. XX.
- 230. DOM NR 7, mur., pocz. XX.

WIELA

- 231. ZAGRODA NR 1;
 - a) dom, mur., 1 ćw. XX,
 - b) obora, mur.-drewn., pocz. XX.
 - c) spichlerz, mur., pocz. XX.
- 232. ZAGRODA NR 6:
 - a) dom, mur., pocz. XX,
 - b) chlew, mur., pocz. XX.
- 233. ZAGRODA NR 11:
 - a) dom, mur., 1 ćw. XX,
 - b) obora, mur., pocz. XX,
 - c) chlew, mur., pocz. XX.
- 234. ZAGRODA NR 12:
 - a) dom, mur., pocz. XX,
 - b) obora, mur., pocz. XX,
 - c) chlew, mur.-glin.-drewn., pocz. XX.
- 235. ZAGRODA NR 15:
 - a) dom, mur., pocz. XX,
 - b) obora, mur., pocz. XX,
 - c) parnik, mur., pocz. XX.
- 236. ZAGRODA NR 17:
 - a) dom, mur., 1 ćw. XX,
 - b) chlew, mur.-glin.-drewn., pocz. XX,
 - c) parnik, glin.-mur., pocz. XX.
- 237. ZAGRODA NR 23:
 - a) dom, mur., pocz. XX,
 - b) stodoła, mur., pocz. XX.
- 238. ZAGRODA NR 24:
 - a) dom, mur., pocz. XX,
 - b) obora, mur., pocz. XX,
 - c) stodoła, mur., pocz. XX.
- 239. ZESPÓŁ DOMU PRACOWNIKÓW KOLEI NR 25:
 - a) dom, mur., pocz. XX,
 - b) chlew, mur., pocz. XX.
- 240. DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX.

WYBRANÓWKO

241. DOMEK MYŚLIWSKI (?), ob. dom nr 12, mur., k. XIX.

WYMYSŁOWO

242. DOM NR 1, mur., 1910.

243. DOM NR 3, mur., XIX/XX.

ZAKRZEWO

244. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., k. XIX,
- b) oficyna, mur., k. XIX,
- c) stajnia i obora, mur., 4 ćw. XIX,
- d) świnia i kurnik, mur., 4 ćw. XIX,
- e) gorzelnia, mur., 4 ćw. XIX,
- f) park krajobrazowy, 2 poł. XIX.

ZBIETKA

245. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., 2 poł. XIX,
- b) oficyna, mur., 4 ćw. XIX,
- c) rządówka, ob. dom nr 19, mur., 1 ćw. XX,
- d) czworak nr 28, mur., 1 ćw. XX,
- e) czworak nr 29, mur., 4 ćw. XIX,
- f) czworak nr 31, mur., 4 ćw. XIX,
- g) świnia, mur., 4 ćw. XIX,
- h) park krajobrazowy, 2 poł. XIX.

ŻABICZYN

246. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. ANDRZEJA BOBOLI;

- a) kościół, mur., 1939,
- b) plebania, mur., 1939.

247. ZESPÓŁ DWORSKI:

- a) dwór, mur., ok. poł. XIX,
- b) oficyna, mur., pocz. XX,
- c) rządówka, mur., 1 ćw. XX,
- d) czworak, mur., 1 ćw. XX,
- e) stajnia - wozownia, mur., 4 ćw. XIX,

- f) obora, mur., 1 ćw. XX,
- g) świnia, ob. obora, mur., 4 ćw. XIX,
- h) owczarnia, cielętnik, ob. warsztat i magazyn, mur., 4 ćw. XIX.
- i) stodoła, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX,
- j) stodoła, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX,
- k) spichlerz, mur., 1929,
- l) magazyn, mur., 1 ćw. XX,
- m) pralnia i garaże, ob. garaż i chlew, mur., 1928,
- n) ogrodzenie, mur., k. XIX,
- o) 2 bramy, mur., k. XIX,
- p) park krajobrazowy, 1 poł. XIX, przekształcony po 1945.

3.5. Zabytki archeologiczne:

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy:

- Mirkowice, stan. 33, AZP 45-32/7:
 - nr rejestru 2653/A (1998 r.),
 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych;
- Mirkowice, stan. 1, AZP 44-32/1:
 - nr rejestru 1658 /A (1974 r.),
 - cmentarzysko ludności kultury łużyckiej;
- Budziejewo, stan. 1, AZP 46-31/163:
 - nr rejestru 1749/A (1976 r.),
 - osada ludności kultury łużyckiej;
- Podlesie Kościelne, stan. 5, AZP 46-31/31:
 - nr rejestru 1657/A (1974 r.),
 - cmentarzysko ludności kultury łużyckiej.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej (z terenu gminy)

- Zbietka, stan. 1, AZP 45-31/93 – grodzisko wczesnośredniowieczne (stożkowate?);
- Mieścisko, stan. 3, AZP 45-31/182 – grodzisko wczesnośredniowieczne (stożkowate);
- Budziejewo, stan. 3, AZP 46-31/165 – grodzisko wczesnośredniowieczne? (pierścieniowate).

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych na terenie gminy zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją¹

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	Liczba ogółem	Liczba stanowisk wpisanych do rejestru zabytków
Grodziska	3	-
Stanowiska osadowe	1021	2
Cmentarzyska	29	2
Inne	-	-
Łącznie	1053	4

¹ Dane wg „Raportu o stanie zabytków i założenia programu ochrony zabytków w województwie wielkopolskim” z uzupełnieniem autorów niniejszego programu

Gmina Mieścisko należy do grupy kilku terytoriów, wyróżnionych w obrębie województwa wielkopolskiego, o największej koncentracji stanowisk archeologicznych (800-1000 stanowisk).

O specyfice kulturowej obszaru, zlokalizowanego w północno-wschodniej części Pojezierza Gnieźnieńskiego, zadecydowało położenie na pograniczu Pałuk, stanowiących swoisty obszar przejściowy między Wielkopolską, Kujawami i Pomorzem. W kształtowaniu wizerunku osadnictwa pradziejowego i wczesnohistorycznego podstawowe znaczenie przypisać należy rzece Welnie, w której dorzeczu rejestrowane są obecnie największe skupiska osadnicze regionu.

Najstarsze przejawy zasiedlenia obszaru dzisiejszej gminy Mieścisko (mezolit-neolit) stwierdzono w jej części północno-zachodniej, w okolicach Sarbii. Osadnictwo z epoki neolitu (kultura pucharów lejkowatych, kultura amfor kulistych, kultura ceramiki sznurowej) koncentruje się także w północnej części gminy, w okolicach Mirkowic, Żabiczyna i Zakrzewa. Mniej liczne stanowiska zlokalizowano w centralnej części – w rejonie Podlesia Kościelnego, Podlesia Wysokiego, Popowa Kościelnego, Mieściska, Gołaszewa i Gorzewa. W okolicach Budziejewa, Nieświatowic i Piastowic zanotowano stanowiska datowane na okres schyłkowego neolitu i początki epoki brązu.

Rozwinięte epoki metali - brązu i żelaza (kultura łużycka, kultura przeworska) - reprezentują szczególnie liczne stanowiska osadnicze rozlokowane wzdłuż doliny Welny, na północ i wschód od Zbietki, na północ od Podlesia Kościelnego oraz w okolicach Mieściska, a także lokalizowane na terenach przynależących do Podlesia Wysokiego, Popowa Kościelnego, Gołaszewa, Gorzewa, Nieświatowic, Jaroszewa i Płaskowa. Z okresem tym związane są również cmentarzyska, zlokalizowane w północnej części terytorium Podlesia Kościelnego oraz w okolicach Mieściska i Płaskowa.

Osadnictwo wczesnośredniowieczne wiąże się głównie z obszarami centralnej części gminy Mieścisko. Stanowiska z tego okresu odnotowano w miejscowościach Podlesie Wysockie, Budziejewo, Nieświatowice, Miłosławice, Jaworówko oraz na południowych obszarach w Płaskowie. Osadnictwo późnośredniowieczne oraz nowożytne wystąpiło wokół Zakrzewa, Miłosławic, Jaworówka, Kłodzina i Płaskowa. Szczególnie liczne stanowiska z ceramiką nowożytną odnotowano także w okolicach Zbietki, Sarbii, Podlesia Kościelnego i Wysokiego, Mieściska oraz Budziejewka.

3.5.4. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków (por. pkt 3.5.1.):

1. Nie wymagają zabiegów konserwatorskich:

- Mirkowice, stan. 33, AZP 45-32/7
- Mirkowice, stan. 1, AZP 44-32/1

2. Wymagają weryfikacyjnych badań sondażowych - w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej:

- Budziejewo, stan. 1, AZP 46-31/163
- Podlesie Kościelne, stan. 5, AZP 46-31/31

3.5.5. Stanowiska o największej wartości poznawczej – wytypowane do badań weryfikacyjnych (szczegółowych po-

wierzchniowe i/lub sondażowych), w celu ustalenia listy obiektów przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków:

- Żabiczyn, stan. 18, AZP 44-31/218 - cmentarzysko ludności kultury łużyckiej;
- Mirkowice, stan. 7, AZP 44-32/7 - punkt osadniczy ludności kultury amfor kulistych;
- Mirkowice, stan. 10, AZP 44-32/10 - punkt osadniczy ludności kultury amfor kulistych;
- Mirkowice, stan. 14, AZP 44-32/14 - punkt osadniczy ludności kultury amfor kulistych;
- Mirkowice, stan. 17, AZP 44-32/17 - osada ludności kultury łużyckiej;
- Mirkowice, stan. 24, AZP 44-32/24 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych;
- Żabiczyn, stan. 1, AZP 44-32/30 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych;
- Sarbia, stan. 2, AZP 45-30/32 - obozowisko mezolityczne, osada ludności kultury pucharów lejkowatych;
- Sarbia, stan. 47, AZP 45-31/49 - osada ludności kultury przeworskiej;
- Sarbia, stan. 77, AZP 45-31/79 - osady ludności kultury pucharów lejkowatych i wczesnośredniowieczne;
- Zbietka, stan. 1, AZP 45-31/93 - grodzisko wczesnośredniowieczne;
- Zbietka, stan. 14, AZP 45-31/106 - cmentarzysko ludności kultury łużyckiej;
- Podlesie Kościelne, stan. 1, AZP 45-31/130 - obozowisko mezolityczne;
- Podlesie Kościelne, stan. 3, AZP 45-31/132 - cmentarzysko ludności kultury pomorskiej;
- Podlesie Kościelne, stan. 4, AZP 45-31/133 - obozowisko mezolityczne;
- Podlesie Kościelne, stan. 6, AZP 45-31/135 - cmentarzysko ludności kultury pomorskiej;
- Podlesie Kościelne, stan. 10, AZP 45-31/139 - osada ludności kultury pomorskiej;
- Podlesie Kościelne, stan. 27, AZP 45-31/156 - punkt osadniczy ludności kultury pucharów lejkowatych; obozowisko schyłkoweolityczno-wczesnobrązowe;
- Podlesie Kościelne, stan. 39, AZP 45-31/168 - osada ludności kultury pomorskiej; obozowisko? schyłkoweolityczno-wczesnobrązowe;
- Mieścisko, stan. 1, AZP 45-31/180 - osada ludności kultury łużyckiej; punkt osadniczy kultury przeworskiej;
- Mieścisko, stan. 3, AZP 45-31/182 - grodzisko wczesnośredniowieczne;
- Mieścisko, stan. 4, AZP 45-31/183 - osady neolityczna, ludności kultury łużyckiej oraz z okresu wpływów rzymskich;
- Mieścisko, stan. 5, AZP 45-31/184 - osady neolityczna oraz z okresu wpływów rzymskich;

- Mieścisko, stan. 6, AZP 45-31/185 - obozowisko mezolityczne, osady neolityczna, schyłkowe neolityczno-wczesnobrązowa, ludności kultury łużyckiej;
- Mieścisko, stan. 7, AZP 45-31/186 - cmentarzysko ludności kultury pomorskiej, osada z okresu wpływów rzymskich;
- Mieścisko, stan. 8, AZP 45-31/187 - osady neolityczna i ludności kultury przeworskiej, punkt osadniczy nowożytny;
- Mieścisko, stan. 9, AZP 45-31/188 - cmentarzysko ludności kultury pomorskiej;
- Mieścisko, stan. 16, AZP 45-31/194 - osada z okresu wpływów rzymskich;
- Mieścisko, stan. 17, AZP 45-31/195 - osada z okresu wpływów rzymskich;
- Mieścisko, stan. 18, AZP 45-31/196 - osady z okresu wpływów rzymskich i wczesnośredniowieczna;
- Mieścisko, stan. 53, AZP 45-31/231 - osady ludności kultury pucharów lejkowatych, kultury pomorskiej, z okresu wpływów rzymskich i nowożytna;
- Mieścisko, stan. 54, AZP 45-31/232 - osada z okresu wpływów rzymskich i wczesnośredniowieczna;
- Mieścisko, stan. 55, AZP 45-31/233 - osady z okresu wpływów rzymskich i nowożytna;
- Mieścisko, stan. 57, AZP 45-31/235 - osady z okresu wpływów rzymskich i nowożytna;
- Mieścisko, stan. 104, AZP 45-31/282 - osady z okresu wpływów rzymskich i nowożytna;
- Mieścisko, stan. 113, AZP 45-31/291 - cmentarzysko ludności kultury pomorskiej;
- Mieścisko, stan. 119, AZP 45-31/297 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych i cmentarzysko kultury pomorskiej;
- Mieścisko, stan. 119, AZP 45-31/297 - cmentarzysko kultury pomorskiej;
- Gorzewo, stan. 1, AZP 45-32/81 - cmentarzysko kultury pomorskiej;
- Gorzewo, stan. 16, AZP 45-32/96 - osady ludności kultury pucharów lejkowatych, wczesnobrązowa, ludności kultury łużyckiej, kultury przeworskiej, nowożytna;
- Gołaszewo, stan. 1, AZP 45-32/111 - osada ludności kultury ceramiki sznurowej i przedłużyckiej, cmentarzysko ludności kultury łużyckiej;
- Gołaszewo, stan. 13, AZP 45-32/118 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych, kultury łużyckiej i nowożytna;
- Podlesie Wysokie, stan. 33, AZP 46-30/196 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych i wczesnośredniowieczna;
- Podlesie Wysokie, stan. 1, AZP 46-31/1 - osada z epoki neolitu, osada kultury łużyckiej i wczesnośredniowieczna;
- Podlesie Wysokie, stan. 2, AZP 46-31/2 - cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich, osada wczesnośredniowieczna i późnośredniowieczna;
- Podlesie Wysokie, stan. 66, AZP 46-31/10 - osada z okresu wpływów rzymskich;
- Podlesie Wysokie, stan. 62, AZP 46-31/12 - osada wczesnośredniowieczna;
- Podlesie Kościelne, stan. 51, AZP 46-31/23 - osady ludności kultury pucharów lejkowatych i z okresu wpływów rzymskich;
- Popowo Kościelne, stan. 39, AZP 46-31/68 - osada ludności kultury łużyckiej i z okresu wpływów rzymskich;
- Nieświastowice, stan. 10, AZP 46-31/138 - osada ludności kultury łużyckiej i z okresu wpływów rzymskich;
- Nieświastowice, stan. 19, AZP 46-31/147 - osada ludności kultury łużyckiej i z okresu wpływów rzymskich;
- Nieświastowice, stan. 20, AZP 46-31/148 - osada z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza;
- Nieświastowice, stan. 29, AZP 148/157 - z okresu wczesnego średniowiecza;
- Budziejewo, stan. 3, AZP 46-31/165 - grodzisko wczesnośredniowieczne?;
- Budziejewo, stan. 9, AZP 46-31/170 - osada wczesnośredniowieczna;
- Budziejewo, stan. 11, AZP 46-31/172 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych;
- Budziejewo, stan. 21, AZP 46-31/182 - osada ludności kultury amfor kulistych;
- Jaroszewo, stan. 5, AZP 46-31/220 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych, kultury amfor kulistych i kultury łużyckiej;
- Jaroszewo, stan. 6, AZP 46-31/221 - osada ludności kultury łużyckiej;
- Płaskowo, stan. 2, AZP 46-31/236 - cmentarzysko ludności kultury pomorskiej;
- Płaskowo, stan. 10, AZP 46-31/239 - osada ludności kultury pucharów lejkowatych, kultury amfor kulistych i z okresu nowożytnego;
- Mieścisko, stan. 10, AZP 46-32/1 - obozowisko mezolityczne, osady z epoki neolitu, wczesnego brązu oraz okresu wpływów rzymskich;
- Miłosławice, stan. 25, AZP 46-32/23 - osada wczesnośredniowieczna;
- Miłosławice, stan. 34, AZP 46-32/32 - osada ludności kultury przeworskiej;
- Piastowice, stan. 6, AZP 46-32/76 - osady ludności kultury pucharów lejkowatych i wczesnośredniowieczna;
- Jaworówko, stan. 8, AZP 46-32/111 - osada wczesnośredniowieczna;
- Kłodzin, stan. 6, AZP 46-32/136 - osada wczesnośredniowieczna i późnośredniowieczna;
- Kłodzin, stan. 36, AZP 46-32/166 - cmentarzysko wczesnośredniowieczne.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego.

Gmina Mieścisko ma w zdecydowanej przewadze charakter rolniczy, pozbawiona jest większych akwenów wodnych, zaś większe obszary zalosione występują jedynie w stosunkowo niewielkiej ilości w północno-wschodniej części gminy na wysokości Rudy-Koźłanki i Gołaszewa oraz na południu w okolicy Jaroszewa. Krajobraz gminny, w gruncie rzeczy monotony, urozmaicają między innymi zabytkowe zespoły parkowe w Popowie Kościelnym, Budziejewie, Podlesiu Kościelnym, Zbietce i Żabiczynie. Istnienie na określonym obszarze obiektów zabytkowych w relatywnie ubogim w atrakcje rekreacyjno-wypoczynkowe środowisku naturalnym powinno niewątpliwie podnosić dodatkowo ich wagę w strategii rozwoju gminy i jako takie również powinny podlegać szczególnej ochronie, aby zachowując ich oryginalność i niepowtarzalność niemal jako rezerwat kulturowy terenu stanowiły o wyższej atrakcyjności turystycznej gminy. Stąd jednym z elementów sposobu takiej ochrony jest umiejętne eksponowanie takich obszarów i pojedynczych obiektów w panoramie, podkreślanie osi widokowych, takie sterowanie aktywizacją gospodarczą, aby nie przytłoczyła ona i nie zniszczyła walorów kulturowo-zabytkowych terenu. Ponieważ jego rekultywacja jest niekiedy utracona bezpowrotnie, wręcz niemożliwa.

Siedzibą gminy jest Mieścisko. Wzmiankowane od początku XV w. w różnym czasie różnie było nazywane: Nowe Miasto, Łyczane Miasto czy Nowe Mieścisko. Pozostałością założenia miejskiego, którego początki sięgają 1436 r., jest zbliżony do prostokąta rynek (pl. Powstańców Wlkp.). Po przekątnej placu rynkowego prowadzącej z zachodniego narożnika do wschodniego przebiega stary trakt z Wągrowca do Gniezna. Zabudowa rynku opiera się w zdecydowanej większości o współczesne budownictwo, zatem jedynie w sensie urbanistycznym można mówić o zabytkowości założenia staromiejskiego. Przy ul. Kościelnej, odchodzącej z północnego narożnika rynku w kierunku północnym, znajduje się kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła wzniesiony w latach 1875-76 z wykorzystaniem murów wcześniejszego kościoła. Jest to jedyny obiekt z terenu wsi wpisany do rejestru zabytków. Kościół poddawany kolejnym modernizacjom wiele jednak utracił z walorów zabytkowych. Przy kościele znajduje się stara plebania pochodząca z k. XIX w., która w sensie przestrzennym i architektonicznym utrzymuje wraz z kościołem jeszcze w pewnym stopniu jakiś charakter i klimat staromiejski. Zabytkowa zabudowa wsi pochodzi głównie z przełomu XIX i XX wieku, z czasów pewnego ożywienia miejscowości związanego z budową kolei i skumulowana jest przede wszystkim przy ul. Wągrowieckiej i Gnieźnieńskiej. Część starszej zabudowy Mieściska znajduje się też przy ul. Zacisze, Pocztowej, Dworcowej i Janowieckiej. Wówczas między innymi wybudowano dworzec, domy dla pracowników kolei, szkołę, pocztę, posterunek policji czy mleczarnię, tj. budynki o funkcjach publicznych spełniających współczesne parametry budowlane, na swój sposób nowoczesne, podnoszące wartość budowlaną miasta. Na ile był to faktyczny przejaw ożywienia gospodarczego, a na ile świadoma polityka władz pruskich, mająca między innymi na celu ożywienie to niejako sprowokować, wymusić w chwili obecnej trudno wyrokować. Istotnym przyczynkiem do dalszych rozważań na ten temat powinno być studium historyczno-urbanistyczne Mieściska,

którym powinny się znaleźć prawidłowo określone diagnozy na temat rozwoju urbanistycznego i architektonicznego tej miejscowości na przestrzeni dziejów. Pod względem zabytkowym wiele z tych budynków utraciło charakter zabytkowy w wyniku zmian i uproszczeń w stolarce okiennej i drzwiowej, pokrycia dachowego czy agresywnej lub źle dobranej kolorystyki nieprzystających do historycznego wyglądu.

Na terenie gminy znajdują się dwa kościoły drewniane wpisane do rejestru zabytków: kościół parafialny p.w. św. Anny w Podlesiu Kościelnym zbudowany kościół 1712 r. oraz kościół p.w. Zwiastowania NPM w Popowie Kościelnym, wzniesiony w 1629 r.. Obydwa obiekty- pozbawione przez lata należytej opieki, wymagają zasadniczych napraw pod względem konstrukcyjnym oraz budowlanym (m.in. wymiana pokrycia dachowego i oszalowania), co wykazały ekspertyzy z 2001 r. opisujące ich stan techniczny. W Popowie Kościelnym jednym z istotnych przedsięwzięć pod względem estetycznym będzie też przywrócenie pierwotnego, gontowego pokrycia dachowego.

Grupę murowanych kościołów wpisanych do rejestru zabytków tworzą kościoły poewangelickie, obecnie parafialne, rzymsko-katolicki: w Gołaszewie- p.w. św. Stanisława Bpa zbudowany w 1853 r. oraz w Sarbii- p.w. Matki Boskiej Bolesnej pochodzący z lat 1903-1905, wzniesiony przez budowniczego Naymana. Obydwa budynki wymagają gruntownego remontu pokrycia dachowego i przeprowadzenia renowacji wnętrz. Wieloletnie zaniedbania w sprawowaniu opieki nad ich stanem technicznym doprowadziły do sytuacji, w której stanowią zagrożenie oraz pod względem estetycznym odbiegają od wymagań konserwatorskich. Kościół w Gołaszewie w związku ze staraniami proboszcza, mieszkańców Gołaszewa i pomocy finansowej przekazanej przez Fundusz Kościelny i Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego został poddany gruntownemu remontowi dachu, podczas którego stare pokrycie zostało wymienione na nowe oraz naprawione zostały elementy konstrukcyjne więźby dachowej korpusu oraz wieży, niespełniające norm wytrzymałościowych. Kościół w Sarbii znajduje się w o wiele gorszej sytuacji. Nieszczelne pokrycie dachówkowe jest tam nie tylko przyczyną wieloletniego zamakania i niszczenia konstrukcji dachu oraz drewnianego sklepienia. Ogromnym problemem są poluzowane dachówki, które w coraz większej ilości spadają z dachu kościoła stwarzając realne zagrożenie dla zdrowia i życia wiernych powodując powiększanie się nieszczelności. Specyficzny kształt dachu korpusu nawowego oraz wysokie, strome zwieńczenie wieży stwarzają ogromne trudności techniczne dla chociażby doraźnej poprawy tego stanu i przy dalszej biernej postawie, bez kapitalnego remontu dachu poprzedzonego remontem konstrukcji więźby w niedługim czasie może powstać problem z możliwością użytkowania budynku.

Kolejną grupę obiektów zabytkowych na terenie gminy Mieścisko tworzą zespoły dworsko-parkowe. Zespoły w Podlesiu Kościelnym i Żabiczynie znajdują się w zasobach Agencji Nieruchomości Rolnych O/T Poznań i są obecnie dzierżawione. Dwór w Żabiczynie po pożarze i kolejnych modernizacjach w latach powojennych został w zasadzie wypreparowany wewnątrz z zabytkowego charakteru i obecnie jednie bryłą nawiązuje do historycznego wyglądu. Dwór w Podlesiu zacho-

wuje w większości zarówno pod względem wyglądu jak i układu pomieszczeń do okresu powstania, jednak dzierżawca - wykorzystujący jedynie część pomieszczeń, niezainteresowany kompleksowym remontem, utrzymuje budynek tylko na granicy przyżoitości. Dwór w Popowie Kościelnym znajduje się w rękach prywatnych. Podobnie jak dwór w Żabiczynie, obydwa budynki w latach 80-tych uległy modernizacjom oraz niszczącym adaptacjom na cele oświatowe, biurowe i wielomieszkańciewe, w związku z czym jedynie w bryle można mówić o zabytkowym charakterze budynków. Dwór w Popowie Kościelnym przygotowywany jest od dłuższego czasu do sprzedaży. Dwór w Budziejewie posiadający od niedawna nowego właściciela ma szansę na pozytywne zmiany i przywrócenie dawnej świetności. W 2007 r. zaczęły się działania przygotowujące przeprowadzenie remontu i modernizacji budynku oraz zaadaptowanie jego wnętrza na działalność usługową i edukacyjną.

Istotnym składnikiem krajobrazu kulturowego gminy Mieścisko są cmentarze poewangelickie, których ilość świadczy o skali żywiołu niemieckiego w strukturze narodowościowej ludności zamieszkującej te tereny przed II wojną światową. W przeważającej większości cmentarze te są zdewastowane i częściowo rozkradzione. Między innymi z inicjatywy gminy doprowadzono do uporządkowania terenów cmentarzy i oznakowania granic. Zachowane fragmenty nagrobków zwieziono na teren cmentarza poewangelickiego przy ul. Pocztowej w Mieścisku i utworzono tam rodzaj lapidarium rozkładając pozostałości nagrobków w kwaterach oznakowanych nazwą miejscowości, z których pochodzą.

W miejscowości Budziejewko znajduje się potężny głaz narzutowy, tzw. kamień św. Wojciecha, z którym związana jest lokalna legenda. Kamień św. Wojciecha, posiadający w obwodzie ponad 20 m (dł. 7,5 m, szerokość 4,7 m), jest najstarszym zabytkiem przyrody w Wielkopolsce – już w 1840 r. zapisano w księdze wieczystej konieczność jego ochrony.

Gmina Mieścisko posiada aktualne Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego podzielone na dwa tomy: T. I – „Uwarunkowania” i T. II – „Kierunki”. Studium zostało przyjęte uchwałą Rady Gminy Mieścisko nr III/23/2002 z 19. grudnia 2002 r. Studium, odnosząc się do Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 7. lipca 1994 r., uwzględniło w zagospodarowaniu przestrzennym gminy nie tylko wymagania dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury, ale również wymagania ład przestrzennego, urbanistyki i architektury, walory architektoniczne i krajobrazowe, a także wymagania środowiska przyrodniczego.

Przyjęte w Studium założenia ogólne sprowadzają się do konieczności:

- pielęgnowania zabytków, pamiątek historycznych, wszystkich przejawów kultury lokalnej. Akcentowanie położenia w rejonie Gniezna i w pobliżu Szlaku Piastowskiego. Przybliżanie faktów historycznych, a zwłaszcza Mieściska z Gniezmem w momencie nadania dokumentu lokacyjnego, oraz tradycji związanej ze św. Wojciechem. Równoległe podkreślanie związków z Wągrowcem, oraz regionem historyczno-etnograficznym – Pałukami. Nadawanie żywej oprawy miejscom, obiektom, pamiątkom historycznym takim jak: zabudowa centrum Mieściska, kościoły drewnia-

ne i inne kościoły zabytkowe, zespoły pałacowo-parkowe m.in. w Żabiczynie, Budziejewie, legendarny głaz narzutowy w Budziejewku;

- dążenie do uatrakcyjnienia poszczególnych miejscowości; uzupełnianie wolnych działek ciekawymi obiektami – o właściwych gabarytach i nawiązujących do lokalnych wzorów architektury;
- eksponowanie obiektów zabytkowych: kościołów, zespołów pałacowo-parkowych;
- propagowanie historii Mieściska i gminy;
- zwiększenie liczby imprez kulturalnych;
- dbałość o stosowanie historycznego nazewnictwa;
- rozszerzanie ochrony prawnej obiektów o walorach historycznych i estetycznych.

Zapisy w Studium uwzględniają konieczność ochrony nie tylko układu urbanistycznego dawnego miasta, którego granice zostały wyraźnie określone, ale również wartości architektoniczne charakterystyczne dla gminy Mieścisko, w tym linie zabudowy, kalenicowy układ budynków, dwuspadowe dachy, zachowanie historycznych gabarytów budynków i detali architektonicznych oraz konieczność zachowania czytelności przestrzeni placowych i ulicznych, a przede wszystkim pl. Powstańców Wlkp. (rynek) poprzez zakaz zabudowy i ograniczenie zieleni do powierzchni trawiastych i krzewów. Wprowadzono zasady porządkujące zabudowę poza zabytkową strefą – sprowadzono je do trzech podstawowych wymogów:

- linia zabudowy
 - gabaryty budynków
 - rodzaje dachów
- nawiązujące do architektury historycznej Mieściska.

Istotnym elementem ochronnym zabytkowego śródmieścia jest planowana obwodnica Mieściska, którą planuje się poprowadzić od ul. Wągrowieckiej do ul. Gnieźnieńskiej po południowej stronie wsi. Wskutek takiego zabiegu odciąży się centrum wsi od ruchu ciężarowego, co będzie miało niebagatelny wpływ na stan techniczny zabytkowej części zabudowy.

Poza Mieściskiem wprowadzono zasadę ochrony lokalnych układów osadniczych oraz typowej dla danej miejscowości zabudowy z zachowaniem miejscowych dominant w postaci wież kościelnych czy innych charakterystycznych budynków, z zachowaniem osi widokowych czy skupisk zieleni.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia dziedzictwa archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków²:

1. nie wymagające żadnych zabiegów konserwatorskich
 - Mirkowice, stan. 33 (osada neolityczna)
 - Mirkowice, stan. 1 (cmentarzisko ludności kultury łużyckiej)

Wymienionym stanowiskom obecnie nie zagraża działalność gospodarcza człowieka.

2. wymagające badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej

- Budziejewo, stan. 1 (osada wielokulturowa)
- Podlesie Kościelne, stan. 5 (cementarzysko ciałopalne).

Są to stanowiska położone na polach użytkowanych rolniczo. Ustalenie stanu ich zachowania zadecyduje o konieczności zmiany sposobu użytkowania gruntu lub przeprowadzenia badań ratowniczych na tych stanowiskach.

Wśród potencjalnych zagrożeń należy wymienić planowane inwestycje w zakresie budowy elektrowni wiatrowych wraz z infrastrukturą techniczną. Lokalizację inwestycji planuje się w obrębie obszarów wsi Żabiczyn (teren o wielkości ok. 120,0 ha).

Wśród planowanych na terenie Gminy inwestycji, stanowiących potencjalne zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego wymienić należy także: budowę obejścia drogowego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 190 Gniezno - Wągrowiec, budowę gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Skoki – Klecko – Gniezno, rozbudowa (lub budowa nowej) oczyszczalni ścieków w Popowie Kościelnym, budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach (lub części z nich) Popowo Kościelne, Sarbia, Podlesie Wysokie, Wymysłowo, Popowo-Kolonia..

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

W „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z naniesieniem zmiany studium dla obszaru części wsi Golaszewo, Żabiczyn i Nieświastowice” w tomie I „Uwarunkowania” w rozdz. 5 „Uwarunkowania wynikające z ochrony dóbr kultury” w punkcie 5.1. określono, że przedmiotem ochrony konserwatorskiej są zabytki uwzględnione w rejestrze i ewidencji zabytków WWKZ oraz ujęte na mapach jako obszary eksploracji archeologicznej. W 5.5. pt. „Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych” umieszczono dodatkowy zapis: „Odrębnym regulacjom ustawowym podlegają zewidencjonowane stanowiska archeologiczne zaznaczone w formie graficznej w obrębie części wsi Żabiczyn”.

W tomie II „Kierunki” w rozdziale 2 pt. „Zasady określania stref polityki przestrzennej”, w punkcie 2.1.2 pt. „Dobra kultury” umieszczono zapis dotyczący oddzielnego zatwierdzania ze stanowiska konserwatorskiego projektowanych inwestycji, położonych w strefie ochrony konserwatorskiej. Wskazano też, iż konieczne są uzgodnienia z konserwatorem zabytków archeologicznych, o ile inwestycja powstaje na obszarach zaznaczonych jako obszary eksploracji archeologicznej.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Mieścisko posiadała jeden Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego (zatwierdzony Uchwałą Nr IV/17/84 Gminnej Rady Narodowej w Mieścisku z dnia 19 grudnia 1984 r.) oraz 5 miejscowych planów szczegółowych. Żaden z planów zagospodarowania przestrzennego nie uwzględniał założeń związanych z ochroną dóbr kultury.

Integralną część niniejszego Programu stanowi załącznik graficzny z oznaczeniem stref ochrony stanowisk archeologicznych. Aby zapewnić prawidłową ochronę archeologiczne-

go dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych, należy:

- respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. historycznej zabudowy miasta Brodnica, układów ruralistycznych, założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

5.1. Wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami:

- a) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- b) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- c) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- d) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- e) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- f) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- g) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Realizacja gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu - najogólniej rzecz biorąc - rewitalizację zdegradowanych obszarów środowiska kulturowego gminy. Zgodnie ze stanowiskiem Forum Rewitalizacji, stowarzyszenia działającego od 1998 r. na rzecz rozpowszechniania idei rewitalizacji przez rewitalizację rozumie się „wieloletnie, zintegrowane działania, inicjowane i koordynowane przez samorząd gminny, w celu wyprowadzenia ze stanu kryzysowego określonych obszarów miast. Istotne jest tu równoczesne działanie we wszystkich sferach: ekonomicznej, społecznej, materialno - przestrzennej (w zakresie infrastruktury komunalnej, moderni-

zacji zabudowy, w tym mieszkaniowej, przekształceń funkcjonalnych, porządkowania przestrzeni publicznych). Koncentracja planowych działań na wybranym obszarze ma – poprzez efekt synergii – doprowadzić do trwałych zmian jakościowych obszaru objętego programem rewitalizacji, a tym samym przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, wzrostu funkcjonalności i rozwoju całego miasta i jego otoczenia”.

Podstawą rozpoznania stanu zachowania zabytkowej substancji na terenie gminy jest - narzucona przez ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. - konieczność założenia i prowadzenia przez gminę gminnej ewidencji zabytków w postaci kart adresowych, na których znajdują się podstawowe dane identyfikacyjne dla danego obiektu, fotografie oraz zwięzły jego opis. I wykonanie takiej ewidencji, na bazie materiałów znajdujących się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu, należy do najpilniejszych w pierwszym okresie zadań ustawowych gminy odnośnie, pozwalających na prawidłowe ich rozpoznanie, scharakteryzowanie i ewidencjonowanie zachodzących zmian. Ewidencja gminna powinna scharakteryzować wszelkie obiekty tworzące przestrzeń kulturową – architekturę reprezentacyjną, cywilną, sakralną, gospodarczą, przemysłową, zespoły parkowe, cmentarze zabytkowe, przydrożne krzyże czy kapliczki oraz inne elementy mówiące o przeszłości gminy.

Kierunki działań planowanych na terenie gminy Mieścisko w omawianych aspektach ujęte zostały w dwóch dokumentach:

- „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Mieścisko” z kwietnia 2001 r. obejmująca działania planowane w okresie 2001 – 2010,
- „Strategia rozwiązywania problemów społecznych na terenie gminy Mieścisko w latach 2006 – 2013” z 2006 r.

Od razu jednak należy zaznaczyć, że odniesienia do problematyki opieki nad zabytkami w tych dokumentach nie są bezpośrednio. Skierowane one są głównie na podniesienie poziomu edukacji, umożliwienia dostępu do szeroko pojętej kultury i aktywizację środowisk kulturotwórczych. Główny akcent pada na aktywizację gospodarczą oraz zmierzanie do wprowadzenia na terenie gminy infrastruktury odpowiedniej do wymogów i standardów na miarę XXI wieku.

Do planowanych zamierzeń mogących mieć istotny wpływ na stan zachowania substancji historycznej jest bez wątpienia plan poprowadzenia obwodnicy Mieściska, usuwającej ruch ciężarowy poza strefę centrum, co w oczywisty sposób poprawi ekologię wsi.

Innym zadaniem są starania gminy o przejęcie terenów kolejowych począwszy od torowisk na budynkach skończących. Wykorzystanie potencjału kolejowego po nieczynnej linii Skoki – Janowiec Wlkp. występuje w dwóch wariantach: albo jako ścieżka rowerowa z wykorzystaniem nasypów kolejowych po zdemontowaniu torowisk, albo uruchomienie linii rowero-dreżyny z mijankami na stacjach kolejowych w Gołaszewie i Popowie Kościelnym, które odgrywałyby w tym systemie rolę stacji pośrednich zapewniających podróźnym podstawową obsługę turystyczną.

Z głównych kierunków działań gminy odnośnie opieki nad zabytkami jest podniesienie atrakcyjności gminy poprzez za-

miar sprowadzenia na teren gminy rodowitego mieszkańca Mieściska z jego unikalną kolekcją o szerokim spektrum, od zbiorów archeologicznych począwszy, poprzez eksponaty bibliofilskie, rzemiosła artystycznego, eksponaty meblarskie i przyrodnicze. Dotychczasowe próby stworzenia centrum kulturalnego i wystawienniczego w oparciu o kolekcję dawnego mieszkańca, odpowiednie jej zabezpieczenie, opracowanie i popularyzację się nie powiodły. Nie mniej, są sukcesywnie ponawiane i wzbogacane o kolejne możliwości. W chwili obecnej funkcje propagatorską i edukacyjną na terenie gminy spełnia Izba Tradycji Gminy Mieścisko zlokalizowana w Domu Kultury przy ul. Kościuszki, w której umieszczane są i na bieżąco przekazywane wszelkie materiały związane z dziejami gminy.

Jednym z nielicznych cyklicznych przedsięwzięć gminy jest coroczna akcja sprzątnięcia cmentarzy poewangelickich w ramach podtrzymywania partnerstwa z gminami niemieckimi. W ramach tej akcji w okresie letnim zaangażowana jest młodzież polska i niemiecka, która uczestniczy w pracach porządkowych na terenie byłych cmentarzy. Uwieńczeniem akcji było stworzenie na terenie dawnego cmentarza poewangelickiego w Mieścisku przy ul. Pocztovej, lapidarium z pozostałości nagrobków zwiezionych z terenu całej gminy, które rozlokowano na odpowiednio oznaczonych kwaterach.

Kolejnym z kierunków działań gminy dotyczących opieki nad zabytkami jest określenie zasobów przestrzeni zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych czy ścieżek dydaktycznych. Spośród rejestrowanych w obrębie gminy Mieścisko stanowisk archeologicznych, uwagę zwracają obiekty o własnej formie terenowej - grodziska wczesnośredniowieczne w Zbietce, Mieścisku i Budziejewie (por. pkt 3.5.2). Należy wykorzystać ich walory historyczno-kulturowe i uwzględnić w działaniach planistycznych, dotyczących koncepcji szlaków turystyki pieszej i rowerowej.

Wszystkie działania mają na celu poprawienie wizerunku gminy, podniesienia jej atrakcyjności i poziomu cywilizacyjnego, które powinny przełożyć się na lepsze warunki funkcjonowania zabytków w przestrzeni społeczno-kulturowej gminy.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami:

7.1. Prawo administracyjne:

- utworzenie stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami lub połączenie go z innym stanowiskiem poprzez poszerzenie zakresu wykonywanych obowiązków,
- w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków gmina Mieścisko ma możliwość – w oparciu o art. 7 Ustawy z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 1991 Nr 9 poz. 31) - zwolnienia z opodatkowania właścicieli budynków mieszkalnych użytkowanych w sposób prawidłowy - zgodnie z brzmieniem ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami oraz szczegółowymi wskazaniem konserwatorskimi,
- tworzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- współpraca z lokalnymi ośrodkami kulturalnymi oraz organizacjami społecznymi na rzecz podnoszenia edukacji i kulturalnego doinformowania społeczeństwa,

- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Mieścisko Zespołu Koordynującego pracami realizującymi ustalenia Programu Ochrony Zabytków. Skład Zespołu Koordynującego:
- Wójt Gminy Mieścisko,
- Inspektor ds. budownictwa i gospodarki przestrzennej Urzędu Gminy Mieścisko,
- Inspektor ds. ochrony środowiska i rolnictwa Urzędu Gminy Mieścisko,
- Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Mieścisku.

7.2. Finansowe:

- dofinansowania prac modernizacyjnych, renowacyjnych i porządkowych na terenie obiektów zabytkowych (przede wszystkim kościoły położone na terenie gminy i dawne cmentarze poewangelickie, otoczenie kamienia św. Wojciecha w Budziejewku),
- koordynacja działań potencjalnych beneficjentów w sferze pozyskiwania środków finansowych (głównie na rzecz lokalnych parafii i właścicieli prywatnych).

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Proces osiągania celów Programu będzie monitorowany poprzez Zespół Koordynujący na bieżąco i poprzez analizę stopnia ich realizacji, która - zgodnie z założeniem ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami – będzie dokonywana w trybie 2-letnim i przedkładana Radzie Gminy Mieścisko w postaci raportu.

9. Źródła finansowania Programu określone przez gminę Mieścisko:

9.1. Środki z budżetu Gminy przeznaczone na realizację wybranych działań z zakresu programu:

- w roku 2008 –	35.000 zł,
- w roku 2009 –	25.000 zł,

- w latach 2010 – 2011 – 50.000 zł.

Środki te skierowane są przede wszystkim na prowadzenia prac porządkowych na cmentarzach poewangelickich na terenie gminy oraz na prace modernizacyjne, renowacyjne i porządkowe na terenie obiektów zabytkowych (gł. lokalne kościoły oraz otoczenie kamienia św. Wojciecha).

W przypadku realizacji planowanych zamierzeń, głównie utworzenie linii trasy rowerowej lub rowerowo-drezykowej na terenach infrastruktury kolejowej PKP z włączeniem zabytkowych budynków stacyjnych i dworców w Popowie Kościelnym, Mieścisku i Gołaszewie rozważona zostanie możliwość pozyskania środków zewnętrznych oraz zwiększenie nakładów własnych w realizacji projektu.

9.2. Zewnętrzne źródła finansowania:

- Program Operacyjny KULTURA 2007 Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – zachowanie dziedzictwa narodowego – obiekty wpisane do rejestru zabytków (architektura, cmentarze, zabytki ruchome);
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska Gospodarki Wodnej – rewaloryzacja zabytkowych zespołów parkowych;
- Generalny Konserwator Zabytków – rewitalizacja obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków;
- Fundusz Kościelny przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji – obiekty sakralne wpisane do rejestru zabytków (architektura);
- Urząd Marszałkowski – Departament Kultury, który ma wpisany w działalność dbanie o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań z zakresu ochrony zabytków w budżecie Województwa Wielkopolskiego, w tym zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury oraz wspieranie rozwoju kultury oraz ochrona i racjonalne wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego.

² Wykorzystano dane ujęte w raporcie o stanie zabytków w gminie Mieścisko sporządzonym przez M. Dernogę.

